

ІДЕЇ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЛАБОРАТОРІЇ ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНИКА ІНСТИТУТУ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ

До 80-річчя лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7124>

ПІРОЖЕНКО

Тамара Олександрівна

*доктор психологічних наук,
професор, дійсний член
(академік) НАПН України,
завідувач лабораторії
психології дошкільника
Інституту психології
імені Г.С. Костюка
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

Анотація. Стаття присвячена висвітленню ідеї дитиноцентризму в наукових дослідженнях вчених лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Для сучасної освіти ця ідея виступає системоутворюючим принципом педагогічної взаємодії дорослого з дитиною. Вона передбачає створення оптимальних умов для розвитку і самоактуалізації кожного учасника освітнього процесу. Головна думка ідеї дитиноцентризму утверджує позицію про те, що навчання та виховання повинно бути наближеним до здібностей та особливостей кожної дитини. Утвердження цієї ідеї в практиці науки та освіти позиціонує дитинство як самостійний етап життя, який вимагає не лише супроводу дорослих, але й осмислення феномену дитинства в загальному розвитку суспільства. У статті представлено тематику наукових досліджень, які було здійснено науковцями в різні роки функціонування, а також характеристику освітніх проєктів, в яких здійснено імплементацію ідеї дитиноцентризму.

Ключові слова: особистість; дитиноцентризм; здібності; дитинство.

Актуальність. Усім відомо, що особистість, здатна до творчості, сягає своїм корінням у дитинство з його широким соціальним експериментуванням та життєтворчістю. Це дає змогу дитині встановлювати глибокі зв'язки зі світом, довіряти йому, йти до саморозвитку, самобутньої реалізації. Чим більше гармонії в системі дитина — навколишній світ, тим вірогідніше дитина здатна реалізувати свою «внутрішню спонтанейність» (Г.С. Костюк), бути щасливою, самовдосконалюватись на наступних етапах онтогенезу. Ця внутрішня спонтанейність, за словами Г.С. Костюка, прояв її суб'єктності та внутрішнього потенціалу розвитку є головним предметом уваги ідеї дитиноцентризму. Для сучасної освіти ця ідея виступає системоутворюючим принципом педагогічної взаємодії дорослого з дитиною, яка передбачає створення оптимальних умов для розвитку і самоактуалізації кожного. Головна думка ідеї дитиноцентризму стверджує позицію про те, що навчання та виховання повинно бути наближеним до здібностей та особливостей кожної дитини. Ствердження цієї ідеї в практиці науки та освіти позиціонує дитинство як самостійний етап життя, який вимагає не лише супроводу дорослих, але й осмислення феномену в загальному розвитку суспільства. Причому не раз і назавжди, а кожного разу по-новому в нових умовах соціалізації і зміни у біологічному, фізіологічному, екологічному стані дитинства.

Уявлення про дитинство та його осмислення з'явилися тоді, коли людство виділило цей період з життя людини, замислилося над ним, відкрило його як етап особливий, багато в чому відмінний від дорослого. Це відкриття розпочалося з появи досліджень по історії дитинства, в якому представляється власне культура дитинства: середовище в широкому сенсі, оточення, культурні форми, які створюють дорослі для дітей. У цьому контексті дослідження, які присвячені дитячим співтовариствам, особливостям їх взаємодії відображені в дослідженнях лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка, зокрема:

- особливості розвитку взаємодії дитини-дошкільника з дорослими та ровесниками в умовах дитячого садка та сім'ї;
- взаємодія дитячого садка та сім'ї з метою надання психотерапевтичної допомоги дітям, що постраждали від Чорнобильської аварії;
- гуманізація взаємодії дитини-дошкільника з дорослими та однолітками в умовах дитячого садка та сім'ї;
- умови становлення особистісного потенціалу дитини-дошкільника;
- психолого-педагогічні чинники прийняття дитиною старшого дошкільного віку соціально значущих цінностей.

Матеріали наукових публікацій авторів досліджень впевнено стверджують позицію про те, що дитинство — це окремий, важливий, самоцінний, якщо не вирішальний період фізичного, психічного та духовного розвитку людини, період соціального становлення через досвід взаємодії з навколишнім світом природного та соціального оточення.

Друга складова досліджень дитинства — це природа дитинства, прояв дитячої суті, дитячої субкультури, тобто форм діяльності самої дитини. За весь час існування лабораторії психології дошкільника її науковцями розроблялися найактуальніші питання, що розкривають природу дитини дошкільного віку. Це такі наукові теми:

- формування гуманних почуттів у дітей дошкільників в умовах суспільного та сімейного виховання;
- психологічні основи формування передумов навчальної діяльності дітей в умовах дошкільного закладу;
- зміст та структура готовності дитини до школи;
- розвиток довільної поведінки дитини;

- психологічне забезпечення розвитку здібностей у дошкільників у специфічно дитячих видах діяльності;

- особистісний розвиток дитини в різних інноваційних системах виховання;
- діагностика та корекція психічного розвитку дітей дошкільного віку;
- психологічні основи формування дошкільної зрілості;
- становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі;
- готовність дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи;
- особливості психологічної стійкості дитини старшого дошкільного віку.

Розробці цих актуальних питань присвятили свої наукові пошуки у 50-60-х роках минулого століття Н. Балацька, Е. Косма, М. Вовчик-Блакитна, В. Котирло, О. Кульчицька.

У 70-80-х роках ХХ століття в лабораторії під керівництвом В. Котирло працювали О. Проскура, Ю. Приходько, Л. Котлярова, С. Ладивір, С. Кулачківська, Т. Титаренко, С. Тищенко, О. Вовчик-Блакитна, О. Долинна, Л. Ботіна.

Сьогодні наукову активність позиціонують Т. Піроженко, Л. Соловйова, І. Карабаєва, О. Хартман, О. Федорчук, Т. Гурковська, Л. Токарева.

Можливість побачити природну сутність та особливості розвитку дитини дошкільного віку забезпечується передусім увагою і любов'ю до кожної дитини окремо і до дитинства в цілому, бажанням пізнати дитину не лише розумом, а й серцем. Такі настанови були ключовими в обговоренні з Григорієм Силівичем Костюком наукових спостережень з практики експериментальної роботи в закладах дошкільної освіти. Результатом таких бесід викарбовувалося розуміння, що наука завжди була співтворчістю індивідуальностей, кожна з яких має свою історію залучення до науки, історію наукового учнівства. Кожен, хто мав щастя вести наукові бесіди з Григорієм Силівичем Костюком приходив до природного висновку про те, що особистісне знання і понині залишається результатом живого досвіду наукової діяльності однієї людини помноженому на досвід колективу наукової спільноти, наукової школи. Щастя учнівства полягає в спілкуванні з видатним ученим, наставником, образ якого на довгі роки слугує дороговказним маяком для

учня. Ми щиро вдячні нашим колегам та учителям, які склали вітчизняну історію наукових пошуків у галузі дитячої психології за великий період існування лабораторії.

Серед фундаторів традицій лабораторії психології дошкільника особливе місце займає ім'я Віри Кіндратівни Котирло, яке є підтвердженням потужної наукової школи у галузі дитячої психології. У свій час учнями В. Котирло були В. Переверзева, Т. Дуткевич, В. Третьяченко, Т. Титаренко, С. Шевчук, Л. Снігур, Л. Шибіцька, О. Кононко, С. Кулачківська, які внесли свій вклад у розроблення проблеми гуманізації дошкільної освіти. Згадуючи наукову діяльність співробітників лабораторії психології дошкільника під керівництвом В. Котирло, розумієш, як багато ідей, планів, роздумів вкладено Вірою Кіндратівною для сучасних успіхів та наукового авторитету лабораторії. Вона була провідним фахівцем-дослідником проблеми формування вольових якостей особистості. Свої теоретичні наукові здобутки вчена досить успішно впроваджувала у практику виховання дітей дошкільного віку та практику навчання молодшого школяра. За своє не таке й довге наукове життя вона опублікувала більше 250 праць, які стосувались найбільш актуальних проблем психологічної науки й педагогічної практики. В часи керівництва Вірою Кіндратівною лабораторією її співробітниками — С. Ладивір, С. Кулачківська, С. Тищенко, Ю. Приходько, О. Кононко, О. Долинна розробляли найактуальніші питання дошкільного виховання. Серед них такі:

- формування гуманних почуттів у дітей дошкільників в умовах суспільного та сімейного виховання; психологічні основи формування передумов до навчальної діяльності дітей в умовах дошкільного закладу;
- особливості розвитку взаємодії дитини-дошкільника з дорослими та однолітками в умовах дитячого садка та сім'ї;
- особливості розвитку образу Я дитини дошкільного віку;
- розвиток довільної поведінки дошкільників.

У розвиток вказаних напрямів наукових досліджень вагомий внесок зробила Віра Кіндратівна, яка виконуючи обов'язки вченого секретаря спеціалізованої вченої ради, відкритої в Інституті психології у 1976 р., цілеспрямовано здійснювала підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів в Україні. Вчена рада Інституту психології була першою спеціалізованою вченою радою в Україні, яка приймала до захисту дисертаційні

роботи лише за спеціальністю «педагогічна та вікова психологія». Незаперечний науковий авторитет Віри Кіндратівни був належно оцінений дослідниками інших країн, які часто запрошували її на великі психологічні зібрання, присвячені проблемам суспільного виховання та психічного розвитку дитини дошкільного віку, публікуючи її праці великими тиражами. Віра Кіндратівна часто їздила на міжнародні конференції, розповідала про дослідження українських психологів-дошкільників у Парижі, Токіо, Будапешті, Братиславі та ін. Інститут психології часто приймав гостей-психологів з інших країн, які приїздили для ознайомлення із напрацюваннями українських вчених-психологів та, зокрема, співробітників лабораторії психології дошкільного виховання.

Проблематика наукових пошуків 90-х років ХХ ст. та початку перших десятиріччів ХХІ ст. була пов'язана з проблемами психологічного забезпечення розвитку здібностей у дошкільників в спеціфічне дитячих видах діяльності, з проблемою діагностики та корекції психічного розвитку дітей дошкільного віку, з аналізом особистісного потенціалу дитини дошкільного віку у сучасному суспільстві та проблемою становлення ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Означений нарис проблематики являє собою конструктивний підхід до вивчення проблеми оптимізації моделі життєзабезпечення дитини дошкільного віку в умовах родинного і суспільного виховання, що сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню моральних почуттів та ціннісних орієнтирів, опірності до негативних впливів середовища. Саме такі ідеї та гасла реалізовано у всіх наукових дослідженнях, що проведено у лабораторії психології дошкільника. Серії наукових публікацій, об'єднаних ідеєю «Дитина замовляє розвиток», «У злагоді та радощах шукати добрих справ», «Творчий потенціал дитини» представлено через гармонізацію внутрішніх ресурсів (мотиваційних рушійних сил), операційних зростаючих можливостей (знань, вмінь та навичок), а також здатності до регуляції поведінки та діяльності. Наукові публікації співробітників С. Ладивір, Т. Піроженко, О. Вовчик-Блакитної, Г. Гуменюк, Л. Соловйової, К. Карасьової, І. Карабаєвої представляли актуальні проблеми діалогічної взаємодії з дитиною; координації зусиль з боку держави, юридично-правових інституцій, а також спеціалістів, які надають медичні, соціальні, педагогічні послуги населенню. Окремою

ланкою обговорень виступали питання «психологічної служби» та професійної підготовки спеціалістів дитячої психології; проблема координації діяльності усіх служб по роботі з сім'єю та роботі з молодими батьками.

Підхід до вирішення наукових проблем сучасності спирається на теоретичні розробки та науково-методичне забезпечення виховного процесу педагогів в дошкільних закладах. Здійснюючи принцип дитиноцентризму, який ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти та максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, науковці лабораторії розробили та впровадили в освітню практику дошкільної освіти проекти *«Радість розвитку»*, *«Вчимося жити разом»*, *«Впевнений старт»*. Спираючись на теоретико-експериментальне доведення ролі комунікативного виміру в становленні всіх характеристик особистісного зростання дитини, Тамарою Піроженко розроблено авторську технологію психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною, що спрямована на розвиток здібностей дітей. *Технологія «Радість розвитку»* органічно пов'язана зі змістом сучасної дошкільної світи, визначеної у її Базовому компоненті (МОН України, 2021), співвідноситься зі всіма чинними програмами системи дошкільної освіти, затвердженими Міністерством освіти і науки України. Поширення ідей освітньої технології *«Радість розвитку»*, яка демонструє втілення принципів гуманної педагогіки та партнерства дорослих і дітей, відображено в розробці парціальної програми з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років, що була ініційована Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) для дітей, які опинились в сучасних умовах суспільного життя в зоні конфлікту. Розроблені програма *«Вчимося жити разом»* (Піроженко & Хартман, 2016) та методичні рекомендації активно втілювалися у період 2015-2020 рр. у підготовці та навчанні тренерів, вихователів, психологів, управлінців дошкільної освіти в Запорізькій, Донецькій, Дніпропетровській, Луганській, Харківській областях України.

Розробляючи проблематику дитячої психології, вченими лабораторії психології дошкільника здійснено наукову та організаційно-методичну роботу з фахівцями різних підрозділів Національної академії педагогічних наук України та закладів вищої освіти, що спрямовано на рішення завдань наступності між дошкільною та початко-

вою ланками освіти. Розробка та впровадження освітнього проекту *«Впевнений старт»*, який здійснено творчим колективом під науковим керівництвом Т. Піроженко, включає освітню програму для дітей старшого, середнього та молодшого дошкільного віку, комплект навчально-методичного забезпечення для дітей, педагогів та батьків, методичний супровід та підтримку процесу імплементації проекту відеоматеріалами інтернет ресурсу. Освітній *проект «Впевнений старт»* втілює ідеї та напрацювання досвіду особистісно-орієнтованої моделі життєдіяльності дітей дошкільного віку відповідно до положень Концепції нової української школи (Кабінет Міністрів України, 2017). Інноваційний проект *«Впевнений старт»* для дітей старшого та середнього дошкільного віку був представлений на Х-ій у 2018 р. та XI-ій у 2019 р. Міжнародних виставках *«Інноватика в сучасній освіті»* та відмічений золотою медаллю в номінації *«Інноваційне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення»* (2018 р.). Інноваційний проект *«Впевнений старт»* для дітей середнього дошкільного віку став Лауреатом конкурсу *«Національне визнання наукових досягнень»* XI Міжнародної виставки *«Інноватика в сучасній освіті – 2019»* у номінації *«Інноваційний проект, педагогічна технологія»*.

Стабільною позицією в діяльності лабораторії психології дошкільника є тісний зв'язок з реальною практикою освітньо-виховного процесу в дошкільній ланці освіти. Власне усі теми експериментальних досліджень лабораторії, а також її аспірантів були своєрідним відгуком на актуальні проблеми життєзабезпечення дошкільного дитинства. Ідеї, що народжуються в лабораторії, знайшли широке застосування на практиці. Вони обговорюються на зустрічах із педагогами та психологами в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти Запорізької, Дніпропетровської, Житомирської, Сумської, Вінницької, Миколаївської, Одеської областей, відпрацьовуються в ході експериментальної роботи лабораторії, впроваджуються в роботу педагогами численних закладів дошкільної освіти України, представлені у публікаціях результатів досліджень у навчальних посібниках та методичних рекомендаціях. Вчені лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України активно співпрацюють із фахівцями дошкільної галузі МОН України та беруть участь у багатьох заходах, які спрямовані на підвищення

якості дошкільної освіти. Так, спільну експертну роботу з питань аналізу умов навчально-виховної роботи з дітьми в дошкільних закладах України широко представлено під час підготовки науково-аналітичної доповіді «Оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за шкалою ECERS-3: аналітичний звіт за результатами основного етапу польового дослідження» (Косенчук & Піроженко, ред., 2022). Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3 спрямовані на вдосконалення умов, що сприяють підвищенню якості дошкільної освіти в Україні (МОН України, 2022).

Завершена у 2023 р. планова наукова робота, яку було здійснено науковцями (Т. Піроженко, О. Хартман, Л. Соловйова, І. Карабаєва, О. Федорчук, Л. Токарева) з метою аналізу готовності дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в умовах реформування української школи, дала змогу представити розробку єдиного універсального діагностичного інструментарію оцінки готовності дитини до систематичного навчання, визначальним критерієм якого є компетентнісний підхід до наскрізних для дитини дошкільного та молодшого шкільного віку знань, умінь і навичок на протипагу кількісним показником розвитку дитини за окремими освітніми напрямками (Піроженко та ін., 2023а). Створення діагностичного інструментарію засновувалося на значному обсязі емпіричних досліджень, в яких взяли участь фахівці закладів дошкільної та загальної середньої освіти, центрів дитячого розвитку, центрів консультування та патронату сімей. Кількість об'єктів освіти — 292 установи вказує на глибокі зв'язки наукового підрозділу Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України з психолого-педагогічною громадою різних регіонів нашої держави. Розроблені рекомендації запропоновано до застосування практичним психологам, соціальним педагогам, вихователям закладів дошкільної освіти, батькам вихованців та педагогам початкової школи.

Створена система експертної оцінки та діагностики дітей шестирічного та семирічного віку сприяє затвердженню збалансованого підходу до оцінки готовності дитини до шкільного навчання в умовах сучасних змін та реформування початкової освіти, збереженню та врахуванню індивідуальних особливостей дитини на важливому етапі переходу від дошкільної до початкової освіти,

утвердженню в освітньому процесі необхідних якісних ознак: вміння бачити в дитині неповторну індивідуальність і саме на цій основі моделювати стратегію виховної взаємодії, підтримувати та стимулювати прагнення дитини до самостійності, незалежності, свободи вияву власних потреб у визнанні та самоствердженні в найближчому оточенні. Отримані наукові результати збагачують наукову інформацію з питань дитячої психології щодо формування готовності дитини старшого дошкільного віку до систематичного шкільного навчання в умовах реформування сучасної школи, забезпечення наступності та якості дошкільної та початкової освітніх ланок, в яких закладаються основи формування життєвих компетентностей, необхідних впродовж життя. Науково обґрунтовані рекомендації щодо супроводу та підтримки розвитку дитини в ситуації переходу до шкільного навчання «Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи» представлено не тільки у ресурсі в [Електронній бібліотеці НАПН України](#), але й на [сайті МОН України](#) (Піроженко та ін., 2023 б).

Нові виклики освітнього розвитку дитини, що обтяжені в умовах російсько-української війни, спрямували роботу вчених лабораторії психології дошкільника до розробки питань забезпечення безперервності навчання та розвитку дитини в умовах сімейного та суспільного виховання. Разом з педагогами, психологами, управлінцями системи дошкільної освіти, які об'єднані Асоціацією працівників дошкільної освіти України, наукові працівники лабораторії розробили серію навчально-методичних посібників та рекомендацій. Теоретичні та методичні положення дослідників лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (Т. Піроженко, О. Хартман, Л. Соловйова, Т. Гурковська) використано в програмі наукового здійснення супроводу проекту ЮНІСЕФ «Забезпечення безперервності навчання та розвитку дітей дошкільного віку в умовах кризи в Україні» (2023-2024 рр.), який реалізує Всеукраїнська громадська організація «Асоціація працівників дошкільної освіти» у рамках Програми для підтримки сімей з дітьми, які постраждали від війни Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) «СПІЛЬНО» (МОН України, 2024; Проект «Взаємодія», n.d.).

За період 2024 р. імплементовано в практику освітньої діяльності закладів дошкільної освіти моделі змішаного навчання дітей дошкільного

віку. Впроваджено в практику дошкільної освіти України *навчальні та навчально-методичні посібники*:

- Путівник по забезпеченню безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками (Баєр та ін., 2023а);
- Порадник для вихователів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками (Баєр та ін., 2023b);
- Порадник для батьків щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками (Баєр та ін., 2023с);
- посібник для вихователів і батьків «Вчимо дитину діяти доволіно» (Соловйова, 2023);
- методичний посібник «Розвиваємо дітей разом : співпраця педагогів і батьків» (Гурковська & Соловйова, 2023);
- навчальний посібник: «Здійснюємо моніторинг освітніх досягнень дитини старшого дошкільного віку у різних формах набуття дошкільної освіти (Піроженко, ред., 2024).

Лабораторія плідно співпрацює з відділом дошкільної освіти Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України, Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, Інститутом проблем виховання НАПН України; закладами вищої освіти: Національним університетом імені Тараса Шевченка, Київським педагогічним університетом імені Бориса Грінченка, Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, Державним педагогічним університетом імені Григорія Сковороди у Переяславі, Бердянським державним педагогічним університетом; видавництвами України: «Шкільний світ», «Мандрівець», «Світич», «Слово», Державним музеєм іграшки, Київським міським будинком Учителя; із науково-методичною комісією з дошкільної педагогіки та психології Науково-методичної ради МОН України з питань здійснення науково-методичної експертизи рукописів з дошкільної освіти, що є гарантом якості навчальної літератури, яку застосовують практики в роботі з дітьми. Плідна співпраця вчених лабораторії психології дошкільника з усією науково-педагогічною, батьківською, управлінською громадою дошкільної освіти надає нам впевнене почуття єдності зусиль на благо дитинства.

Активна участь та громадянська позиція науковців простежується в роботі численних робочих

груп МОН України, які об'єднують фахівців галузі дошкільної освіти в розробці пропозицій щодо відповідних проектів рішень Міністерства освіти і науки України та проектів нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України згідно з Планом організації підготовки проектів актів та виконання інших завдань, необхідних для реалізації Закону України «Про дошкільну освіту» (Закон України, 2024; МОН України, 2024).

Результативна участь вчених лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України в наукових та соціальних проектах з проблем дитинства підтверджує зміни суспільства у ставленні до дитинства та свідчить про істотне зростання культурної самовідомості дорослих.

Така позиція виступає як найактуальніша задача збереження дитинства і на сьогодні є наріжним сенсом в єднанні зусиль дорослих, які поруч з дитиною. Психологія дитинства утворює необхідність гуманізації соціального середовища, умов, в яких проходить життя дитини, адже саме вони сприятимуть зростанню і повноцінному розвитку кожного. Обсяги доступності психологічної і медичної допомоги, забезпечення належних педагогічних, гігієнічних та екологічних умов повноцінного розвитку людини в дитячому віці визначаються:

- політичними установками стосовно прав дітей;
- рівнем усвідомлення політичними та державними діями потреб дитячого населення в загальній системі фінансових, економічних та майнових пріоритетів;
- мірою уваги до проблеми охорони дитинства в суспільстві;
- культурою кожної людини по відношенню до дитинства.

За таких умов дошкільна освіта набуває гуманістичної і психотерапевтичної спрямованості і виконує мету різностороннього вільного і творчого розвитку особистості дитини. І ця місія й призначення дошкільної освіти залишається актуальною.

Короткий нарис про діяльність вчених лабораторії психології дошкільника представлено для привітання однодумців. Лабораторія психології дошкільника – один з провідних підрозділів Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. У 2025 р. разом із загальним ювілеєм Інституту лабораторія психології дошкільника відзначатиме свою 80-річну дату з дня заснування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Байер, О.М., Гавриш, Н.В., Піроженко, Т.О., Рогозянський, О.С., & Хартман, О.Ю. (2023а). *Путівник по забезпеченню безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками*: навчальний посібник (Т.О. Піроженко, ред.) Київ: ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737421/>
- Байер, О.М., Гавриш, Н.В., Піроженко, Т.О., Рогозянський, О.С., & Хартман, О.Ю. (2023б). *Порадник для вихователів щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками*: навчально-методичний посібник. Київ: ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737424/>
- Байер, О.М., Гавриш, Н.В., Піроженко, Т.О., Рогозянський, О.С., & Хартман, О.Ю. (2023с). *Порадник для батьків щодо забезпечення безперервності освітнього процесу у змішаному форматі зі старшими дошкільниками*: навчально-методичний посібник. Київ: ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737429/>
- Байер, О.М., Гавриш, Н.В., & Піроженко, Т.О. (2024). Здійснюємо моніторинг освітніх досягнень дитини старшого дошкільного віку у різних формах набуття дошкільної освіти: навчальний посібник (Т.О. Піроженко, ред.). Київ: ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО», 116 с. <https://drive.google.com/file/d/1OHpZzGbo1K6WCufmQDu0U2Ra8NkaNr4v/view>
- Гурковська, Т.Л., & Соловйова, Л.І. (2023). *Розвиваємо дітей разом: співпраця педагогів і батьків*: методичний посібник. Київ: ЮНІСЕФ, ВГО «АПДО», 46 с. <https://drive.google.com/file/d/1Z9OksCaPjXnoGOo4dOp4xzNiLK0I3jZa/view>
- Закон України «Про дошкільну освіту». (2024, 6 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>
- Кабінет Міністрів України. (2017, 13 грудня). *Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»* (903-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-p>
- Косенчук, О., Піроженко, Т., Бахмат, Н., Венгловська, О., Гавриш, Н., Ковкрак, Х., Косенчук, Ю. Куземко, Л., Нерянова, С., Регент, А., & Тарнавська, Н. (2022). *Звіт за результатами основного етапу польового дослідження оцінки якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3* (О. Косенчук, Т. Піроженко, ред.). Український інститут розвитку освіти. Київ: УІРО, 24 с. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/2022/10/17/Zvit.Short.4.17.10.2022.pdf>
- Міністерство освіти і науки. (2021, 21 січня). *Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція* (33). https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
- Міністерство освіти і науки України. (2022, 6 жовтня). *Про забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3* (1/11743-22). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-yakosti-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-za-rezultatami-doslidzhennya-ecers-3>
- Міністерство освіти і науки України. (2024, 16 вересня). *Про утворення робочої групи* (1328). <https://mon.gov.ua/npa/pro-utvorennia-robochoi-grupy1328>
- Міністерство освіти і науки України. (2024, 27 червня). *Завершено проєкт із забезпечення безперервності дошкільної освіти в умовах кризи*. <https://mon.gov.ua/news/zaversheno-proiekt-iz-zabezpechennia-bezperervnosti-doshkilnoi-osvity-v-umovakh-kryzy>
- Науково-навчальний центр психології дошкільної та початкової освіти. (n.d.). *Технологія психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дитиною «Радість розвитку»*. http://www.radrozv.edukit.kiev.ua/tehnologiya_radistj_rozvitku/

CHILD-CENTERED IDEAS IN SCIENTIFIC RESEARCH OF THE PRESCHOOL
PSYCHOLOGY LABORATORY OF THE G.S. KOSTYUK INSTITUTE OF PSYCHOLOGY
OF NAES OF UKRAINE

*To the 80th Anniversary of the Preschool Psychology Laboratory of the of the G.S. Kostyuk
Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*

Tamara Pirozhenko

*DSc in Psychology, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Head of the Preschool
Psychology Laboratory, G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences,
Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The article focuses on the idea of child-centeredness in the scientific research conducted by scholars at the Preschool Psychology Laboratory of the G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. For modern education, this idea serves as a system-forming principle of pedagogical interaction between an adult and a child. It involves creating optimal conditions for the development and self-actualization of each participant in the educational process. The main idea of child-centeredness affirms the position that teaching and upbringing should be close to the abilities and characteristics of each child. The affirmation of this idea in the practice of science and education positions childhood as an independent stage of life that requires not only adult support, but also understanding of the phenomenon of childhood in the general development of society. The article presents topics of scientific research conducted by scholars in different years of operation, as well as a characteristic of educational projects that implement the idea of child-centeredness.*

Keywords: *personality; child-centeredness; abilities; childhood.*

Дата публікації: 26 травня 2025 р.